

Evropsko pravo prodajne pogodbe: stvar izbire!

Zbirni podatki

Avtor: dr. Damjan Možina, dr. pravnih znanosti, profesor na PF Univerze v Ljubljani
Publikacija: Pravna praksa - 2012, številka 21, stran 11 | GV Založba, d.o.o., 31.5.2012
[Povezava do dokumenta na portalu IUS-INFO](#)

Besedilo

Enajstega oktobra 2011 je Evropska komisija objavila predlog Uredbe o skupnem evropskem prodajnem pravu (CESL).¹ Gre za pomemben mejnik v razvoju evropskega zasebnega prava. Doslej so bili znanstveni projekti evropskega poenotenja pogodbenega prava, kot na primer Načela evropskega pogodbenega prava (PECL) in Osnutek skupnega referenčnega okvira (DCFR),² "akademska" besedila oziroma modelni zakoni. Zdaj pa se je tako besedilo prvič znašlo v zakonodajnem postopku EU kot osnutek evropske ureditve prodajne pogodbe. Poleg pogodb o prodaji blaga ureja tudi pogodbe o dobavi digitalnih vsebin in pogodbe o povezanih storitvah, kakršne so na primer montaža, vzdrževanje, popravilo. Ne vsebuje le določb o pravicah in obveznostih iz prodajne pogodbe, ampak tudi precejšen del splošnega pogodbenega prava. Skupno evropsko pravo iz predloga uredbe pa ima posebno pravno naravo: ne gre za pravni akt v smislu, ki bi bil (kot dispozitivno ali pa kogentno pravo) sam po sebi zavezujoč, ampak se evropsko pravo prodajne pogodbe uporablja le, če ga izbereta stranki prodajne pogodbe ("opt-in"). Stranki morata biti iz različnih držav (čezmejne pogodbe); lahko gre za pogodbo med podjetjem in potrošnikom (B2C) ali za pogodbo med dvema podjetjema (B2B), od katerih pa je eno manjše ali srednje podjetje (SME). S predlogom uredbe o opcijskem instrumentu za pravo prodajne pogodbe želi Evropska komisija spodbuditi čezmejno trgovanje s potrošniki na notranjem trgu, ki zaostaja za svojimi potenciali. Hkrati pa predlog vsebuje tudi visoke standarde varstva potrošnikov iz veljavnega prava EU. V strokovni literaturi je predlog uredbe naletel na izjemno zanimanje.

Stanje evropskega pogodbenega prava

Za veljavno evropsko pogodbeno pravo sta značilni izrazita kompleksnost in nekoherentnost, oboje pa je deloma povezano s tem, da EU nima splošne pristojnosti za civilno (ali le pogodbeno) pravo, ampak le posamične pristojnosti, predvsem v povezavi z zagotavljanjem delovanja notranjega trga in varstvom potrošnikov. Evropsko pravo obstaja na več ravneh: na ravni primarnega prava EU,³ na ravni sekundarnega prava EU, ki ga sestavlja množica posamičnih, večinoma sektorsko usmerjenih direktiv o varstvu potrošnikov,⁴ in na ravni nacionalnega prava, v katerega je prenesena vsebina direktiv, praviloma po načelu minimalne harmonizacije. To pravo je treba razlagati in uporabljati v skladu s pravom EU, vključno s sodno prakso Sodišča EU. Med čistim in "evropskim" nacionalnim pravom nastajajo tudi številne napetosti.

Posebne težave nastajajo pri čezmejnem sklepanju pogodb: v

skladu s 6. členom Uredbe Rim I⁵ se za potrošniške pogodbe uporablja pravo države potrošnikovega običajnega bivališča, če podjetje kakorkoli usmerja svoje dejavnosti v to državo. Izbira prava potrošniku ne more odvzeti varstva kogentnih določb tega prava. S stališča podjetja, ki želi prodajati potrošnikom v vseh državah članicah EU, to pomeni, da mora računati z uporabo potrošniškega prava 27 držav. S tem povezani stroški med drugim odvrčajo podjetja od nastopanja na trgih (zlasti) manjših držav. Kljub varstvu, ki ga tak koncept nudi potrošnikom, je za uporabo v praksi zelo zapleten.

Zavedajoč se pomanjkljivosti obstoječega stanja, Komisija že od leta 2001 išče načine za njegovo izboljšanje. Sprejem evropskega civilnega ali le obligacijskega zakonika spričo pomanjkanja pristojnosti EU ne pride v poštev. V letu 2009 se je končal projekt Osnutka skupnega referenčnega okvira (DCFR), s katerim naj bi nastala nezavezujoča škatla za orodje (ang. tool-box), ki naj bi kot nekakšen modelni zakon izboljšal prihodnjo evropsko obligacijskopravno zakonodajo.⁶ V juliju 2010 je Komisija, tudi na podlagi projekta DCFR, predstavila več opcij za izboljšanje evropskega pogodbenega prava. Komisija je najbolj navdušena nad idejo opcijskega instrumenta, o katerem se že nekaj časa govori kot o enem od možnih načinov uporabe DCFR. V letu 2010 je Komisija imenovala skupino strokovnjakov za evropsko pogodbeno pravo, ki je v maju 2011 objavila študijo izvedljivosti opcijskega instrumenta.⁷ Na tej podlagi je Komisija v zelo kratkem času izdelala osnutek uredbe o enotnem evropskem prodajnem pravu.

Predlog uredbe o skupnem evropskem prodajnem pravu

Predlog je sestavljen iz dveh delov: iz razmeroma kratkega osnutka uredbe in obsežne priloge. Osnutek uredbe sestavlja 16 členov. V njih je opredeljen cilj uredbe - izboljšanje delovanja notranjega trga, tako da se omogoči uporaba enotnega prava prodajne pogodbe, če ga stranke izberejo. Po opredelitvi nekaterih osnovnih pojmov predlog določa področje uporabe uredbe: v čezmejnih pogodbah⁸ o prodaji (premičnega) blaga, dobavi digitalnih vsebin ter o povezanih pogodbah, sklenjenih med podjetjem in potrošnikom (B2C) oziroma med dvema podjetjema, od katerih je vsaj eno malo ali srednje podjetje (SME),⁹ in sta stranki sklenili izrecen sporazum o uporabi skupnega evropskega prodajnega prava. Podjetje mora potrošnika pred sklenitvijo takega sporazuma posebej sezniniti z osnovnimi pravicami na podlagi tega prava, pri čemer je vsebina standardnega obvestila navedena v Prilogi št. 2 uredbe. Če stranki izbereta CESL, se ta uporablja kot drugi pogodbenopravni režim znotraj prava države

članice, poleg nacionalnega prava.

Dejansko materialno pravo prodajne pogodbe vsebuje Priloga št. 1 uredbe. Razdeljena je na osem delov. Prvi vsebuje temeljna načela (pogodbena svoboda, dobra vera), drugi del pa vprašanja, povezana s sklenitvijo pogodbe. V tem delu so urejene predpogodbene obveznosti seznanjanja in sankcije za njihove kršitve, sklenitev pogodbe na podlagi ponudbe in sprejema, pravica odstopa (preklica) pri pogodbah, sklenjenih na daljavo in zunaj poslovnih prostorov, ter napake volje. Tretji del nosi naslov Vsebina pogodbe, v njem pa so določbe o razlagi, vsebini in o nepoštenih pogodbenih pogojih (klavzulah, ki niso posamično dogovorjene). Obsežni četrti del je namenjen obveznostim in pravicam (pravnim sredstvom) strank prodajne pogodbe in pogodbe o dobavi digitalnih vsebin. Splošnim določbam sledijo določbe o obveznostih prodajalca (dobava, skladnost s pogodbo), tem pa določbe o pravicah kupca: izpolnitveni zahtevek, vključno s popravilom ali zamenjavo, zadržanje lastne izpolnitve, razdor pogodbe, znižanje cene. Posebej se obravnavata vprašanje pravice prodajalca do popravila ali zamenjave ter zahteva po pregledu in notifikaciji neskladnosti s pogodbo. Sledijo obveznosti kupca (plačilo, prevzem blaga), tem pa prodajalčeve pravice: izpolnitveni zahtevek, zadržanje izpolnitve in razdor. Posebno poglavje ureja prehod nevarnosti. V petem delu so urejene obveznosti in pravice strank povezane storitvene pogodbe. Šesti del vsebuje določbe o povrnitvi škode in o obrestih. V sedmem delu so urejena vprašanja vračanja prejetih izpolnitev v primeru razveljavitve pogodbe. Osmi del vsebuje določbe o zastaranju.

Materialno pravo prodajne pogodbe - čeprav bi veljalo le na podlagi izbire - vsekakor izrazito povečuje količino unificiranega prava, saj bistveno nadgrajuje obstoječo stopnjo harmonizacije na področju prodaje. Njena stebra sta poleg Direktive 99/44/ES o potrošniški prodaji¹⁰ predvsem Direktiva 93/13/EGS o nedovoljenih pogojih¹¹ in Direktiva 97/7/ES o prodaji na daljavo.¹² Predlog CESL v nasprotju s pravom direktiv, ki urejajo le posamična vprašanja in ne temeljijo na enovitem dogmatičnem okviru, prinaša razmeroma zaokroženo pravno ureditev prodaje. Ta vključuje tudi področja, ki jih veljavne direktive ne urejajo, najbolj prominentno med njimi je gotovo področje odškodninske odgovornosti za kršitev pogodbe. Poleg tega veljavne direktive povečini vsebujejo kogentne določbe za razmerja B2C, CESL pa vsebuje tudi veliko dispozitivnih določb in ureja tudi (nekatera) razmerja B2B.

Prednosti opcijskega prava prodajne pogodbe

Opcijsko pravo prodajne pogodbe prinaša številne prednosti. Unificirano pravo za čezmejne prodajne pogodbe v načelu pomeni boljši način pravnega urejanja kot razdrobljene nacionalne pravne ureditve v kombinaciji s klasičnim kolizijskopравnim pristopom in posebnim varstvom potrošnikov v tem okviru.

En sam niz pravnih pravil, nevtralen in enak za vse, ki bi vseboval rešitve večine pravnih vprašanj, ki se pojavljajo v zvezi s prodajnimi pogodbami, bi brez dvoma pomenil

pomembno poenostavitev glede na veljavno pravno ureditev.

Podjetjem bi to omogočalo enoten nastop na čezmejnem trgu v EU, ne da bi morala upoštevati 27 različnih pravnih redov. S poslovanjem v enotnejšem in preprostejšem pravnem okolju bi zlasti mala in srednja podjetja prihranila stroške, kar bi povečalo njihove možnosti za izrabo prednosti notranjega trga. Od tega bi imeli korist tudi potrošniki, saj bi jim bile na voljo ponudbe iz vse EU po nižjih cenah, skratka, večja konkurenčnost. To še zlasti velja za male države članice. Tudi potrošniki bi najbrž bolj zaupali v svoje pravice pri čezmejnem sklepanju pogodbe, saj bi jim CESL zagotavljal visoko in enotno raven varstva ter jasne informacije o njihovih pravicah.

Predvsem pa opcijski instrument omogoča nadaljnji razvoj evropskega pogodbenega prava v času, ko se je to znašlo v nekakšni pat poziciji: kljub zavedanju o pomanjkljivostih obstoječega stanja namreč pri državah članicah ni prave želje po nadaljnji harmonizaciji ali celo unifikaciji (na primer v obliki evropskega obligacijskega ali morda civilnega zakonika), nasprotno - ponekod obstaja celo strah pred evropsko civilnopravno unifikacijo in s tem povezano izgubo suverenosti držav članic. Opcijski instrument nacionalnega prava neposredno ne ogroža, zlasti če je njegovo področje veljave omejeno na čezmejne pogodbe. V odsotnosti "prave" materialnopravne unifikacije se zdi opcijski instrument najboljše pot nadaljnega razvoja evropskega pogodbenega prava. Tak instrument bi omogočal tudi praktični preizkus teze o potrebi po enotnem pravu in različnosti nacionalnih ureditev kot oviri za notranji trg. Če bi se izkazal kot uspešen, bi to bila velika spodbuda za razvoj evropskega zasebnega prava.

V zvezi z opcijskim instrumentom se veliko govori tudi o t. i. modrem gumbu (ang. blue button).¹³ Gre za zamisel, kakšna bi lahko bila internetna trgovina, ki bi prodajala blago na podlagi CESL: prodajalec bi potrošniku ponudil sklenitev pogodbe na podlagi evropskega prava, potrošnik bi sporazum o izbiri prava sklenil s klikom na modri gumb, okrašen z evropsko zastavo, morda z napisom "prodaja po pravu EU". Vendarle bi, kljub načelu opt-in, CESL v razmerju B2C pravzaprav izbralo podjetje, saj bi bil potrošnik praviloma omejen na odločitve o sklenitvi ali neskenitvi pogodbe na podlagi CESL. Zamisel modrega gumba je predvsem način marketinga take oblike prava, hkrati pa ima tudi politični element: Evropejcem vizualizira praktične prednosti uporabe notranjega trga, nekako podobno kot na primer napis z evropsko zastavo na avtocestnem odseku opozarja, da je projekt (so)financiral EU. V nekem smislu bi opcijski instrument, ki bi bil oblikovan kot modri gumb, prav tako pomenil nekakšno avtocesto za uporabo notranjega trga.¹⁴ Hkrati bi omogočal tudi razvoj "evropske" kolektivne blagovne znamke, ki bi sporočala, da se podjetja, ki pri njej sodelujejo, ne odlikujejo le po kakovosti blaga, ki ga prodajajo, ampak zasledujejo visoke standarde tudi v pravnih razmerjih s strankami, predvsem v smislu varstva potrošnikov.

Pomanjkljivosti predloga uredbe

Predlog uredbe ima tudi številne pomanjkljivosti, na katere opozarjajo kritični odzivi nanj v strokovni literaturi.¹⁵ Predlog tako denimo ne ureja vseh pomembnih pravnih vprašanj, ki se lahko pojavijo v zvezi s prodajno pogodbo, denimo vprašanj protipravnosti oziroma nasprotja z moralo, zastopanja, situacij, v katerih je dolžnikov ali upnikov več, odstopa terjatve in pobotanja. Pri teh vprašanjih bi bilo še vedno treba uporabiti nacionalno pravo, na katerega odkazujejo kolizijske norme. Poleg tega je - bržkone tudi spričo zelo kratkega časa priprave - v predlogu precej nomotehničnih nedoslednosti in nerodnih izrazov.

Kompromisno določeno področje uporabe CESL odpira nova vprašanja fragmentacije pogodbenega prava (na primer med čezmejnimi in notranjimi pogodbami) in tudi razmejitev med njegovimi posameznimi plastmi. Nerešena ostajajo zahtevna vprašanja jezika. Številna vprašanja so povezana z kolizijskopравnim mehanizmom uporabe CESL. V primerjavi z državami, ki imajo najvišjo raven varstva potrošnikov, bi lahko CESL vendarle pomenil nekakšno znižanje standardov.

V primerjavi s slovenskim pravom prodajne pogodbe, ki je razdeljeno na splošni del Obligacijskega zakonika (OZ) in ureditev prodajne pogodbe v posebnem delu OZ (splošna ureditev) ter specialno ureditev, ki jo vsebujejo različna poglavja Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot)¹⁶ (splošni pogoji, prodaja na daljavo, potrošniška prodajna pogodba), prinaša predlog uredbe o CESL kljub precejšnjemu obsegu precej preglednejšo pravno ureditev. Ni videti, da bi predlog zniževal raven varstva potrošnikov. Pogodbeno pravo CESL vsebuje številne sodobne mednarodne trende na področju pogodbenega prava, v tem smislu glede na veljavno pravo pomeni kakovostnejšo ureditev in odpravo nekaterih očitnih pomanjkljivosti (denimo glede jamčevalnih rokov v pogodbah B2B).

Sklep

Gotovo je, da projekt potrebuje revizijo in da v taki obliki, kot je bil predlagan, ne bo sprejet. Tudi številne države članice mu za zdaj nasprotujejo. Vendar pa lahko pozdravimo smer, v katero se razvija evropsko pogodbeno pravo. Veliko večino pomanjkljivosti je v prihodnosti mogoče in treba odpraviti. Vsekakor pa je dobrodošlo, da je prvič na mizi konkreten zakonodajni predlog opcijskega instrumenta, o katerem se lahko pogovarjamo, ga analiziramo in kritiziramo ter predlagamo izboljšave. S tem se krepi tudi potrebna politična zavest o tem, da Evropa potrebuje svoje (opcijsko) pogodbeno pravo.

Podjetje in delo, št. 8/2008, str. 1695.

3 Glej sodno prakso Sodišča EU s področja temeljnih svoboščin iz Pogodbe ES, na primer sodbo z dne 16. decembra 2008 v zadevi Gysbrechts (C-205/07), v kateri je Sodišče presodilo, da 29. člen PES (35. člen PDEU) ne nasprotuje nacionalni prepovedi podjetjem, da bi od potrošnikov prejela vnaprejšnja plačila pred iztekom obdobja za odstop od pogodbe (po ureditvi za pogodbe, sklenjene na daljavo), ne pa tudi prepovedi, da bi od potrošnika zahtevala številko kreditne kartice, kolikor se plačilo ne opravi pred iztekom roka za odstop.

4 Glej seznam v: Možina, D.: Evropeizacija in modernizacija obligacijskega prava, v: Podjetje in delo, št. 7/2008, str. 1270. Večina direktiv določa specialna pravila o sklepanju posebnih tipov potrošniških pogodb, predvsem obveznosti podjetja glede seznanjanja potrošnikov z nekaterimi informacijami, nekatere pa potrošnika varujejo pred nepremišljenim prevzemanjem obveznosti tudi s pravico, da si premisli in odstopi od pogodbe. Nanašajo se na pogodbe, sklenjene zunaj poslovnih prostorov ("pogodbe od vrat do vrat"), pogodbe, sklenjene na daljavo, pogodbe o paketnih turističnih storitvah, pogodbe o časovnem zakupu nepremičnin in na pogodbe o potrošniških kreditih. Posebej so urejena (nekatera) kupčeva pravna sredstva iz prodajne pogodbe in vprašanja varstva potrošnika pri uporabi splošnih pogojev poslovanja.

5 Uredba št. 593/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. junija 2008 o pravu, ki se uporablja za pogodbeno obligacijska razmerja (Rim I), UL L 177/6, 4. julij 2008.

6 O nastajanju DCFR glej: Možina, D.: Evropsko pogodbeno pravo, škatle za orodje in modri gumbi, v: Podjetje in delo, št. 8/2008, str. 1695.

7 http://ec.europa.eu/justice/policies/consumer/policies_consumer_intro_en.htm.

8 Čezmejne so pogodbe, pri katerih imata stranki običajno prebivališče v različnih državah, od katerih je vsaj ena država članica EU.

9 Malo ali srednje podjetje je podjetje, ki zaposluje manj kot 250 delavcev in katerega letni promet ne presega 43 milijonov evrov.

10 Direktiva 99/44/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. maja 1999 o nekaterih vidikih prodaje potrošniškega blaga in z njim povezanih garancij, UL L 171, 7. julij 1999, str. 12.

11 Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah, UL L 95, 21. april 1993, str. 29.

12 Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. maja 1997 o varstvu potrošnikov glede sklepanja pogodb pri prodaji na daljavo, UL L 144, 4. junij 1997, str. 19.

13 Schulte-Nölke, H.: Der Blue Button kommt - Konturen einer neuen rechtlichen Infrastruktur für den Binnenmarkt, v: Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, št. 4/2011, str. 749.

14 Prav tam, str. 750.

15 Glej na primer Eidenmüller, H., Jansen, N., Kieninger, E.-M., Wagner, G., in Zimmermann, R.: Der Vorschlag für eine Verordnung über ein Gemeinsames Europäisches Kaufrecht, v: Juristenzeitung, št. 6/2012, str. 269.

16 Ur. l. RS, št. 20/98 (25/98 - popr.) in nasl.

1 Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem evropskem prodajnem pravu, COM (2011)635 konč., Bruselj, 11. oktober 2011. V literaturi se predlog uredbe po svojem angleškem naslovu označuje kot CESL (Common European Sales Law) oziroma kot DCESL (draft).

2 Glej: Možina, D.: Evropsko pogodbeno pravo, škatle za orodje in modri gumbi, v: